

УДК 801.81:398.8(=161.2)І.Франко

**ВІДЗЕРКАЛЕННЯ РІДНОГО КРАЮ У ХУДОЖНІХ
ОБРАЗАХ КОЛОМИЙОК
(на матеріалі записів Івана Франка)**

Ольга КОВАЛЬЧУК

*Інститут народознавства НАН України, відділ фольклористики,
проспект Свободи, 15, Львів, Україна, 79000,
тел.: (+38032) 297 01 56, e-mail: ina@mail.lviv.ua*

Проаналізовано образне багатство, виразально-зображальні та формотворчі засоби коломийок у записах І. Франка. До уваги взято три тематичні групи, які науковці дослідили найменше: про співанки, край і господарські заняття. Попри особливу форму творів і побутування на Бойківщині та Гуцульщині, поетичні засоби жанру – загальноукраїнські.

Ключові слова: коломийка, образ, виразально-зображальні засоби, записи коломийок Івана Франка.

Чи не найціннішим багатством народу постає його історична пам'ять, усна творчість, здатність кожної людини визначити своє місце у багатокультурному різнобарв'ї світу. Для самоідентифікації необхідне зростання у середовищі певного краю, його фольклору. Яскравим прикладом етновиховання стала постать І. Франка, який передав нащадкам спадщину, зафіксовану при кожній нагоді, – чи то на весіллі, чи під час роботи у полі. І записував від усіх, – так про нього відгукувалися сучасники [19, с. 151]. Як дослідник коломийок прислужився фольклористиці тим, що, дбаючи про точність, записи робив повсюдно і надавав їм значної уваги – вивчав, застосовував у своїй творчості [15, 16, 17, 18, 20]. За словами О. Дея, для І. Франка особливо важливим був науково-пізнавальний розгляд пісень: "...у часописі "Світ" (1881–1882) він відкрив рубрику "Знадоби до вивчення мови і етнографії українського народу", де обговорював нові коломийки про робітниче життя в Бориславі ("Дещо про Борислав"), пісенні новотвори про поширення картоплі в Галичині ("Дещо про картоплю") тощо" [7, с. 19]. Науковця захоплювала художня майстерність, місткість, чіткість та яскравість поетичних картин.

Об'єктом розгляду в статті стали коломийки в записах І. Франка. Співанка, народна назва жанру, – порівняно нова формація в українському фольклорі, наявна у буковинців, бойків, гуцулів, частково ополян¹. Цілісність народнопоетичної традиції українців до-

¹ Як влучно зауважив К. Чистов, жодне явище не виникає на порожньому місці, а його появі слугує попередній ґрунт, який просякає у нове, адже традиція передбачає як стійкість, так і варіювання. Науковець додав, що бувають специфічні ареали, які не вписуються в етнічні кордони чи такі, що не покривають всієї етнічної території [...]

водять образотворчі засоби, наприклад, постійні епітети: “дівчинонька мила”, “русин молоденький”, “чорнобрива матір”, “волики сивенькі”, що час від часу виринають у коломийках. Спільність виражально-зображальних засобів сприяє легкому відтворенню, продукуванню нових варіантів, розширюють діапазон зони варіювання. “Поєднання вибору та обмежень, в які ставить традиція, означає, що кожний елемент тексту варіює у певному діапазоні можливостей, у певному діапазоні варіювання” [21, с. 137].

Близько 1300 зразків жанру вміщено у збірку “Коломийки в записках І. Франка” за редакцією О. Дея [12]. Зібрані записи упорядник поділив на 33 тематичні групи¹. Найширше представлені рубрики про господарські заняття і турботи, дозвілля, музику, танці, щасливе і нещасливе кохання, розлуку, подружню невірність, рекрутчину, пиятики, жарти. Небагато записано зразків з ключовою темою про жіночу неволю і лихого чоловіка. Лейтмотивом збірки, незважаючи на широку тематику, все ж пройшло кохання, ніби охопивши всі сфери життя мешканців Карпат².

У науковій літературі найширше описані образи, пов’язані з красою та величністю кохання. З цього погляду автор статті пішла від зворотнього, обравши предметом дослідження образність та засоби її творення у записках про коломийки, їх виконавців, господарські заняття і рідне довкілля. Браком подібного дослідження продиктована необхідність розвідки.

Високого ступеня поетизації набувають край, природа та мешканці. Тут спостерігаємо загальноукраїнську образність, що слугує фундаментом усієї української пісенності. Тематика стосується оспівування переважно радісних подій і станів природи, наприклад, настання весни:

Всяка-яка билиночка – все сі розцвітає, (2)

Всяке-яке деревечко вже сі розвиває.

Всяке-яке деревечко уже сі розвило,

А червона калиночка й у лузі зацвіла [12, с. 14].

Впадає у вічі анімістичний світогляд, що виражається у коломийках цього розділу – довкілля, наче живе, приязно зустрічає весну кожна істота, рослина-образ радіє і

Водночас, наприклад, фольклор українців Карпат, володіючи низкою рис, притаманних й іншим областям України, утворив разом із фольклором польських гуралів, східних словаків, прикарпатських угорців та румунів специфічний карпатський фольклорний ареал [21, с. 7, 108–120].

¹ Коломийки-співаночки; край, природа, мешканці, господарські заняття і турботи; дозвілля, музика, танці; парубкування; милий; дівоча врода. Краса коханої; дівочі вади і примхи; кохання; чарування; зустріч закоханих; подарунки закоханих; в розлуці; милий в дорозі; перепони закоханим; гадки про шлюб. Нездійснені сподівання; розлука, нещасливе кохання; легковажне кохання; одруження; рідна мати і батько; свекруха (чужа мати); лиха доля; жіноча неволя. Лихий чоловік; недбайливі господарі; діти; подружня невірність; біда; пани, панщина; опришки. Гайдамаки; багаті та бідні. Війт; рекрутчина. Тяжка жовнірська доля; наймити, заробітчани, робітники; пригощання, пиятики; жарти, дотепи, насмішки.

² Твори походять з сіл Батятичі, Вікторів, Дорожів, Коломия, Лолин, Матіївці, Попелі, Рогатин, Тулукив, Топільниця, Чортовець, Ценів, Нагуєвичі та міста Дрогобич.

поетизується у пісні зменшувально-пестливою лексикою: не пташка, а “пташечка”, не билина, а “билиночка”, не калина, а “калиночка”, не дерево, а “деревечко”. Окрім прямої образності (рідного краю, що дочекався весни), під символікою “деревечка”, що “вже сі розвиває”, і калини завуальовано розвиток краси молодого хлопця й дівчини з додаванням традиційного епітета “червона” і звичної дії калини – “розцвітання” після зими.

Співають буковинці, бойки, гуцули та ополяни про все, що бачать: про те, як ховається заєць від мисливця, синицю, як досконалий приклад для життя:

Ой чи знаєш, пане брате, лісову синицю,
А вна собі спроважєє в ночі вечорниці.
А в синиці такий тулуб, як горіх волоський,
Семеро дітий годує, там то розум хлопський [11, с. 34].

Тематично-образна мобільність жанру, тобто здатність моментально реагувати на нові реалії життя є додатковою характеристикою, що відрізняє його від довгих пісенних форм.

Українець зачарований рідним довкіллям, оспівуючи його. Топоніми на означення назв гір – живі образи. Персоніфіковані Чорнява і Біла (назви гір на Самбірщині) антропоморфні, виявляють людські відчуття, виконують дії: співають, цілують, чують (“най Білява Чорняву в личко поцілує”). Засоби поетизації Чорняви – пестливе звертання як до істоти, що приписує їй людські почуття і дії, можливість відповісти на запитання, чому вона воду обминає (а тому, що вода ще “смердить” зимою). Уся ніжність ставлення до Чорняви досягається не описами, епітетами, порівняннями, метафорами, а контрастом звертання “Чорнявочко” із влучним прислівником на означення сумного настрою “чорно ходиш”, з далеким, страшним образом зими, будь-який слід якої навіює бажання її уникнути (зими боїться все, її супроводжують епітети “ціла”, “туга”, її запах доноситься з води, що “тече з-під города” і передається згрубленим дієсловом “смердить”, що емоційно негативно забарвлене і вирізняється на фоні пестливого звертання до гори: “Ой Чорняво, Чорнявочко, чому чорно ходиш, // Ци-ся з водов погнівала, ци ся води боїш?”). Гора відповідає, що не образилася на воду, але сумна, бо остання пахне зимою [12, с. 15].

Прихід зими віщує замовкання зозулі: у коломийках зустрічаємо, що “зозуленька кувала”, а “як настала туга зима, она ся сховала”, в іншій – зозуля “дуситься” ячмінним колосом і більше не співає, а значить скоро настане зима¹.

Сприймаючи природне середовище як живе, виконавець коломийок звертається до скошеної галявини (символу безчестя). Задіяний психологічний образний паралелізм у першому рядку не віщує хороших подій у другому, адже скошена трава рівноцінна сплюндрованій репутації. Символ – популярний виражальний засіб у коломийках, оскільки передає закодовану інформацію слухачам без потреби додаткового опису-пояснення, що економить місце у дворядковій строфі:

¹ Образ зозулі, що вдавилася ячмінним колосом у “Галицько-руських приповідках” І. Франко пояснив так, що зозуля влітку перестає кувати, бо дуситься ячмінним колоском при його дозріванні [2, с. 196].

Ой поляно, поляночко, люди тя скосили,
А на мене молодого неславу зложили [11, с. 9].

Не лише житель Карпат звертається до довілля, але й останнє здатне промовляти до сил природи. Поширеним є фольклорний образ могили, що розмовляє з вітром¹ про можливість бути розкопаною і зродити жито. Цей містичний образ має глибокі корені і пов'язаний з похоронною обрядовістю українців².

Щодо мешканців, то Франкові вдалося записати коломийки про русина (у звертанні “русначе-небораче” або з епітетом “молоденький”, що добре вписується в кінець рядка, в потребу жіночої рими, маючи наголос на передостанньому складі), поляка, жида. Про те, що давня творчість ніколи не зникає безслідно, свідчить возвеличений, як у календарно-обрядових піснях, опoетизований постійним епітетом “молоденький”, гіперболізований традиційною пісенною метафорою, образ русина, під яким знову супроводжуваний постійним епітетом “вороненький” кінь. У першому ж рядку в метафорі – образний паралелізм:

З Перемишля стріла летить – коник вороненький,
На нім стоїть зостроєний русин молоденький [10, с. 14].

Міжетнічну непеоднуваність поляків та українців у коломийці виражено контрастністю образів конюшини та гречки, передвісника сварки, які ростуть у різних місцях, чим вказують на несумісність³:

Ой на горі конюшина, на долині гречка,
Як си русин польку озьме, буде суперечка [10, с. 15].

Гуцулку зображено молодою. Особа часто до праці неохоча, за неї працює гуцул, який “легко ся вбує”, щоб “легко му ходити, бо гуцулка молоденька не хоче робити”, він уживає всіх можливих заходів, “лиш би любку любити”.

“Коломийка” або “співанка” – не сухі терміни на означення жанру усної народної творчості, а образи, які персоніфікував анімістичний світогляд місцевих мешканців. До них звертаються ніжно, докладаючи зменшувальний суфікс -очк-, що має як ритмобуді-

¹ Пор.: І. Франко у другому томі “Галицько-руських приповідок” пояснив, що приповідка “Могила з вітром говорила” означає “пусте говорити” [2, с. 545].

² Жито – символ життя, що супроводжував фактично всі етапи існування людини (народження, одруження, смерть). У давнину шлях за домовиною посипали житнім зерном, інколи його клали у домовину, що означало побажання, щоб в оселі продовжувалося життя. У наведеному контексті – це знак перемоги над смертю [13, с. 113].

³ За Г. Горинь, відмінності між релігійними громадами існували і найсильніше проявлялися у звичаях та обрядах. Коли йшлося, наприклад, про шлюб, хрещення дітей, релігійні свята і відповідно до цього пошанування традиційних звичаїв, то тут кожна громада строго дотримувалася свого. У поліетнічній громаді представники різних конфесій ревно відстоювали свої національні святині, історичні події, особи. Отож, у Східній Галичині перехід з одного обряду в інший був рівноцінний зміні національності, тобто зраді. Ця проблема, – продовжує дослідниця, – гостро поставала у міжнаціональних шлюбах, хоча їх відсоток у селах Карпат був мізерним [4, с. 26–27]. Доказом осудження молоді за шлюби міжетнічні чи з не з односельчанами є коломийки, які подав В. Гнатюк у XVII томі “Етнографічного збірника” [10, с. 13–21].

вельне, так і естетичне функційне навантаження, вживають при них пестливу лексику (“співаночки мої любі”). Їх збирають, пізніше за ними треба доглядати, десь подіти, можна посіяти в лісах, борах, по полю, а вони зростуть. До виконавця звертаються у тому ж лагідному дусі: “співаченьку”, “дівчинонько”.

Іноді образ коломийки як друга людини вимальовується з опозиції, контрасту до страшного голоду. Пісня слугує розрадою, втіхою: “Ой сам собі заспіваю, та й сам собі скачу, ой так ми сі їсти хоче, що мало не плачу” [10, с. 130]. Добрий виконавець без заробітку не залишиться – його запрошують до співу самі слухачі: “Ой співаче, співаченьку, то співати вмієш, // Чому тогди не співаєш, як ізголоднієш?” [20, с. 141]. Він поетично величається, що володіє двома голосами, щоб “один пустити по діброві, другий по Дунаю” чи “один польом, а другий лісами”, луна від співу іде “аж на передмістя”, “попід колос аж у Ступеночку”). Співаки залучають топонімічні назви до творів, наприклад, вихваляючись, називають місцевості (село Терновочка, село Ступеночка), до яких їх чути, ріку Дунай, яка стала в народній творчості загальноукраїнським символом води. Обдарований застосовує потужний арсенал коломийок, тому його розпитують: “А де ж ти ся, дівчинонько, співанок навчила?”. Відповідь реалістична – під час господарських занять: “Попід гору високою жито-м волочила” або “Попід гору високою на жито-м орала”.

Гіпербола – поширений художній засіб для створення фольклорного образу, який допомагає знавцеві жанру вдатися до саморекламування: “Не списав би-с, мій миленький на волівій шкірі, // Та що я си успівала співаночок нині” [10, с. 141]. Жителі карпатських сіл, вихваляючись великою кількістю знаних творів, не називають їх число або слово “багато”, лише дескриптивним методом вказують, що перелік останніх навіть на волівій шкірі не вдалося б списати. У наведеній характеристиці висловлено, по-перше, спосіб письма українців – на волівій шкірі, – по-друге, так звані “*loci communes*” із тутешніми приповідками (до прикладу, приповідка: “Що він загадав, то би і на волівій шкірі не списав” [2, с. 191]).

Українці працьовиті, веселі, співочі, побожні. Широке коло їхніх господарських інтересів (випасання корів, бичків, волів, коней, овець, свиней; ковальство; зв’язування пшениці; рубання дров; сіяння; висаджування картоплі; орання; волочіння; доїння корів; клопотання по господарству; обривання горіхів; збирання грибів; прядіння; приготу-

¹ Цілком погоджуємося з Н. Шумадою, що інколи прислів’я трансформуються у коломийки. У передмові до збірника “Народ скаже – як зав’яже” дослідниця наводить приклади прислів’я: “Якби сир та мука, а сита позичили б, то були б вареники”, що лягло в основу коломийки: “Зварила би-м пироги, та не маю масла, а сира би-м роздобула, коби мука красна” або прислів’я “Обмок, як вовк, замерз, як пес, обкис, як лис, та й нічого не заробив” у коломийці набрало такої форми: “Ой я змок, як той вовк, через гору йдучи, ой я змерз, як той пес, дівча шукаючи”. А приказка “Діти, діти, де вас подіти” стала коломийковою строфою: “Ой ви діти, мої діти, де би вас подіти? Та покладу у коробку – мете шкроботіти”. Узагальнюючи, науковець пише, що взагалі межа між прислів’ями та іншими видами народної творчості – умовна. Іноді треба дуже уважного й копітного дослідження, щоб встановити, чи прислів’я залишилося від анекдоту або усмішки [...]. Чи навпаки, утворившись самостійно, прислів’я дало початок зразкові іншого жанру [22, с. 13].

вання їжі, носіння її на полонини) простежується у коломийкових текстах. Особливо І. Франка цікавило ставлення населення до неврожаю картоплі. Образ “ріпки”, “бульби гамерицької” (народні назви), яка не вродила, та звертання до Бога і святих за поміччю опрацював науковець у праці “Знадоби до вивчення мови і етнографії українського народу” [18].

Структура коломийок диктує сухий стиль, чим зумовлює підбір дискриптивних засобів для образів, – як за якістю (максимальною сконцентрованою змісту), так і кількістю нагромадження (якнайменше): будова двострофна – по чотирнадцять складів у кожному рядку. Таку форму не варто сприймати як надто стабільну конструкцію $(4+4+6)_2$ з кінцевою жіночою римою і статичною темпо-, метро-, ритмомелодикою (про це знаходимо у Ф. Колесси [9, с. 141–159], В. Гнатюка [3, с. 13], М. Грінченка [6, с. 34], В. Гошовського [5, с. 146–154], І. Федун [14, с. 233] та ін.), хоча переважна більшість записів І. Франка показує, що коломийки мають згадану ритмічну структуру. На підтвердження локальної варіативності жанру, мелодичної відмінності творів одного села від іншого, наведемо уривок запису із села Нагуєвичі, у якому виконавець скаржитися: “Співав би я співаночки, та коби то вдати, // А то чужда сторонька, будуть сі сьміяти” [20, с. 141].

Співанки використовують евфонічні образотворчі засоби, іноді жертвуючи змістом (“Породила шевця вівця, а кравця кобила, а руснака молодого мати чорнобрива” [12, с. 14]). Вони повні алітерацій, що допомагають відбивати музичний ритм (“ой вівчару, вівчарику”, “я вижену воли, воли, ти вижени вівці”, “не йди, дожде, не йди дожде”, “коби не ліс, коби не ліс, коби не ліщина”), асонансів для підкреслення ямбового ритму. Голосні обігруються, створюючи милозвучні звукові варіації. Часом асонанс заповнює більшу частину коломийки (“Ой пасла я коровицю та й на воловоді, там виділа миленького, стояв у городі”, “ой піду я в полонину, та в полониночку”, “ізварила капустиці та жентицев заллю”). У деяких рядках вчуємо звуконаслідування, наприклад, бою закаблуків під час танцю “ой чупкали чоботята, чупкали, чупкали”.

Про майстерність виконавців засвідчує рима. За характером звучання найтипівіші – асонансні (“жили-ходили”, “сидіти – жидіти”, “дебрі – вижебри”, “залле – зайде”, “красна – масла”). Жорстка вимога будови – жіноча рима: трапляється як посередині цезур першого та другого рядків (“Чому, коню, води не п’єш, лиш на воду дуєш? // Чому, дівча, не співаєш, лишень губи дуєш?”), так і посередині цезури першого рядка і наприкінці першого (“коломийки заспівати, коломийки грати”), що значно покращує мнемонічні характеристики твору. Заради суголосності слова з чоловічою, дактилічною та іншими римами, наголос переносять на передостанній склад (“жентиця – шибениця”, “Олеся – понесла”, “дівчини – ліщини”). За наповненням рими багаті: “подію – посію”, “осики – музики”, “набрала – брала”, “Терновочку – Ступеночку”; за належністю до частини мови – переважно дієслівні, менше – іменникові, останніми за чисельністю є мішані (наприклад, шкірі – нині) та інші (наприклад, прикметникові). Фольклор передбачає традиційність, отже, маємо більшість традиційних рим у коломийковому фонді І. Франка, (що стає ще одним свідченням на підтвердження спільності західно-українського мистецького мислення і запасу так званих “*loci communes*” для пісень

всієї етнічної території нашого народу). Рідше трапляються тавтологічні збіги слів наприкінці рядків.

Стабільні зачини – домінуюча характеристика коломийок. З них можна почати твір, а вибравши потрібне з арсеналу народнопоетичних засобів й додавши до другої частини – продовжити строфу. Звичайно співак починає підсилювальною часткою “ой” або сполучниками “як”, “коли”, а рідше прийменниками. На відміну від ліричної протяжної пісні з певним сюжетом, де перший рядок створює настрій, вводить в атмосферу пісні, зачин у коломийці служить засобом для привертання уваги: “чому, коню, води не п’єш”, “чому, дівча, не співаєш”, “ой як я си”, “ой я собі”. Поширеною структурою першого рядка виділяється модель: підсилювальна частка + іменник (звертання) + повтор попереднього іменника з додаванням зменшувального суфікса або однокореневого іменника з додаванням префікса і суфікса (“ой вівчару, вівчарику, солодка жентися”, “ой дівчино, дівчинонько, що ми учинила”, “ой брате, побратиме, не бій-но сі мене”).

Заповнювати простір будови (4+4+6)₂ допомагають повтори слів або частини рядків: “ой я собі молод, молод”, “ой волочу сивим коньом, волочу, волочу”, “ой співаку, співаченьку”, “єден пуцу по діброві, другий – по Дунаю, єден пуцу по діброві, щоби ні чувати”. Не останню роль у підлаштовуванні під розмір коломийки мають нагромадження модальних, підсилювальних часток, сполучників, здрібнілих суфіксів, розспівування голосних (переважно останніх) у слові. Додатковими засобами творення “ямбової” послідовності наголосів та розташування рим служать інверсія (“сіяв би я, орав би я”, “ой в хаті ся засвітило”) й еліптичність мовлення (“Ой корови подоїла, телята загнала і молоко процідила, і Ясьові дала” [12, с. 20]).

Еліптичність – характерний засіб укладання коломийки у визначену складочислову будову і створення жартівливого ефекту. В останньому прикладі – чотири дії (три з яких різні), за аналогією, штовхають слухача до четвертої, інакшої. Текст замовчує додаток після дієслова “дала”, даючи змогу слухачеві додумати опущене слово. Таким способом змістові твору надається подвійності – як буквального розуміння (зі словом “молоко”), так і сороміцького підтексту.

Монострофи не лише супроводжують настрої людини, її ліричні розмірковування, а можуть бути й критикою. Для створення яскравої картини переважно обирається форма запитання з несподіваністю поєднання образів у двох рядках – наче паралель-порівняння іноді з додаванням ідіоматичних зворотів (наприклад, “на воду дути”, що означає “бути обережним”, “дути губи” – “ображатися”), що підсилює комічний ефект. Пароніміка мови, наприклад ізоклон, – один із улюблених образотворчих засобів паралельної мовної будови суміжних рядків долучається для викликання усмішки: “Чому коню води не пєш, лиш на воду дуєш? // Чому дівчє, не співаєш, лишєнь губи дуєш?” [10, с. 133].

Франкові записи рясніють звуковими, лексичними та синтаксичними анафорами:

Ой хто хоче гроші мати, цигари курити,
Той най іде в Бориславльи млинком покрутити,
Ой хто хоче гроші мати, калачики їсти,
Той най іде в Бориславльи в замороку лізти! [18, с. 192]

Образний паралелізм двох рядків помітно більш як у двох третинах творів. Двоплановість будови передбачає як прямолінійні зіставлення, психологічний паралелізм, так і антитези. Іноді перший рядок стає даниною традиції й ніяк не пов'язаний змістом із другим.

Підсумовуючи способи творення образів у монострофах про коломийки, рідний край та господарські заняття, додамо, що завдяки своїй уривчастій формі, коломийка вникає у всі сфери життя і побуту, помічаючи найдрібніші деталі. Народні співці користуються загальноукраїнськими традиційними засобами поетизації образів (які відображають анімістичний світогляд). Стала ритміка служить зручною канвою для частих експромтних мелодичних і вербальних варіацій. Розглянутим творам властива реалістична яскрава образність переважно без комічного ефекту. Невелика форма вимагає уникання нагромадження дискриптивності. Картини будуються переважно через образний паралелізм у двох рядках, адже лаконізм вислову мінімізує арсенал фольклорної поетики, особливо порівнянь, епітетів та метафор.

СПИСОК ВИКОРИСАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Галицько-руські народні приповідки : у 3 т. / збір., упоряд. і пояснив І. Франко. – 2-ге вид. – Львів : Видавничий центр ЛНУ ім. І. Франка, 2006. – Т. 1. – 832 с.
2. Галицько-руські народні приповідки : у 3 т. / збір., упоряд. і пояснив І. Франко. – 2-ге вид. – Львів : Видавничий центр ЛНУ ім. І. Франка, 2006. – Т. 2. – 818 с.
3. Гнатюк В. Передне слово / Володимир Гнатюк // Коломийки / збір., упоряд. та вст. ст. В. Гнатюк // Етнографічний збірник / Етнографічна комісія НТШ. – Львів : НТШ, 1905. – Т. 17. – С. 3–43.
4. Горинь Г. Громадський побут сільського населення Українських Карпат (XIX – 30-ті роки XX ст.) / Ганна Горинь ; відп. ред. С. Павлюк. – К. : Наукова думка, 1993. – 200 с.
5. Гошовский В. У истоков народной музыки славян : очерки по музыкальному славяноведению / Владимир Гошовский. – М. : Советский композитор, 1971. – 304 с.
6. Грінченко М. Коломийки / М. Грінченко // Народна творчість. – К. : 1940. – № 1. – С. 21–36.
7. Дей О. Пісня в житті І. Франка / О. Дей // Народні пісні в записях Івана Франка. – Львів : Каменяр, 1966. – С. 3–40.
8. Дей О. Поетична панорама народного життя / Олексій Дей // Коломийки в записях Івана Франка / упорядкув. текстів, передм. та прим. О. І. Дея. – К. : Музична Україна, 1970. – С. 5–11. – (Серія “Українські народні пісні в записях письменників”).
9. Колесса Ф. М. Ритміка українських народних пісень / Ф. М. Колесса // Музикознавчі праці / [редакційна колегія : Л. М. Ревуцький, М. М. Гордійчук, О. І. Дей, Н. Г. Гуслистий, В. Д. Довженко, М. Ф. Колесса, С. Л. Людкевич; підготувала до друку С. Й. Грица]. – К. : Наукова думка, 1970. – С. 25–233.
10. Коломийки / збір., упорядкув., вст. ст. В. Гнатюк // Етнографічний збірник. – Львів : НТШ, 1905. – Т. 17. – 259 с.
11. Коломийки / збір., упорядкув. В. Гнатюк // Етнографічний збірник. – Львів : НТШ, 1906. – Т. 18. – 315 с.
12. Коломийки в записях Івана Франка / упорядкув. текстів, передм. та прим. О. І. Дея. – К. : Музична Україна, 1970. – (Українські народні пісні в записях письменників). – 136 с.

13. *Потапенко О.* Жито / О. Потапенко, М. Дмитренко // Словник символів культури України / за заг. ред. В. П. Коцура, О. І. Потапенка та ін. – 3-тє вид. – К. : Міленіум, 2005. – С. 113–114.
14. *Федун І.* Коломийки в репертуарі бойківського скрипаля Кузьми Воробця / Ірина Федун // Вісник Львівського університету. – Львів, 2003. – Вип. 31. – С. 233–246. – (Серія філологічна).
15. *Франко І.* Володимир Гнатюк. Коломийки : Т. 2 / Іван Франко // Зібр. творів : у 50 т. / Іван Франко – К. : Наукова думка, 1983. – Т. 37 : Літературно-критичні праці (1876–1885). – С. 147–149.
16. *Франко І.* До історії коломицького розміру / Іван Франко // Зібр. творів : у 50 т. / Іван Франко. – К. : Наукова думка, 1983. – Т. 39 : Літературно-критичні праці (1876–1885). – С. 232–242.
17. *Франко І.* Етнографічний збірник. Видає етнографічна комісія НТШ. Т. XIX. Зібрав В. Гнатюк. Том III. У Львові, 1907. стор. ІУ+254 / Іван Франко // Зібр. творів : у 50 т. / Іван Франко. – К. : Наукова думка, 1983. – Т. 37 : Літературно-критичні праці (1876–1885). – С. 147–149.
18. *Франко І.* Знадоба до вивчення мови і етнографії українського народу / Іван Франко // Зібр. творів : у 50 т. / Іван Франко. – К. : Наукова думка, 1980. – Т. 26 : Літературно-критичні праці (1876–1885). – С. 180–204.
19. Іван Франко у спогадах сучасників / упорядники канд. філол. наук О. І. Дей, Н. П. Корнієнко. – Львів : Книжково-журнальне видавництво, 1956. – 596 с.
20. *Франко І.* Із уст народу / Іван Франко // Житє і слово : вісник літератури, історії, фольклору / видає Ольга Франко. – Львів : З друкарні Інститута Станропігійського під зарядом І. Пухира, 1894. – Т. 1. – С. 140–147.
21. *Чистов К. В.* Народные традиции и фольклор : очерки теории / К. В. Чистов ; ред. И. П. Палкина ; АН СССР, Институт этнографии им. Миклухо-Маклая. – Л. : Наука, 1986. – 304 с.
22. *Шумада Н.* Золоті зерна мудрості народної / Наталя Шумада // Народ скаже – як зав'яже : українські народні прислів'я, приказки, загадки / упорядкув. та передм. Н. С. Шумади. – К. : Веселка, 1973. – С. 5–21 ; з іл. – (Серія “Шкільна бібліотека”).

Стаття надійшла до редколегії 10.09.2011

Прийнята до друку 26.09.2011

NATIVE LAND IN ARTISTIC IMAGES OF THE KOLOMYIKA (BASED ON IVAN FRANKO'S RECORDS)

Olha KOVALCHUK

*The Institute of Ethnology at the National Academy of Sciences of Ukraine,
the Folklore Department,*

15 Svobody Av., Lviv, Ukraine, 79000,

tel.: (+380322) 297 01 56, e-mail: ina@mail.lviv.ua

In the article are studied artistic images, expressive-descriptive and form-making devices of kolomyjkas fixed by Ivan Franko. Three groups are considered as researched the least by scientists: about spivankas, about native land and inhabitants' occupations. In spite

of having very special form, Boikivshchyna and Gutsulshchyna localization, implemented poetic devices are common-Ukrainian.

Key words: kolomyika, image, describing and expressive devices of image, Ivan Franko's kolomyikas records.

ОТОБРАЖЕНИЕ РОДНОЙ СТРАНЫ В ХУДОЖЕСТВЕННЫХ ОБРАЗАХ КОЛОМЫЙОК (на материале записей Ивана Франко)

Ольга КОВАЛЬЧУК

*Институт народоведения НАН Украины, отдел фольклористики,
проспект Свободы, 15, Львов, Украина, 79000,
тел.: (+38032) 297 01 56, e-mail: ina@mail.lviv.ua*

В статье рассматривается образное разнообразие, художественно-выразительные и формотворческие средства коломыйок в записях Ивана Франко. Обращено внимание на три тематических группы, проанализированные учеными: о спеванках, о стране и хозяйственных занятиях. Отмечено, что несмотря на особую форму песен и сосредоточение на Бойкивщине и Гуцульщине, поэтические средства жанра – общеукраинские.

Ключевые слова: коломыйка, образ, виразительно-ізобразительные средства, записи коломыйок Ивана Франко.